

9. ZÁVĚREČNÉ SROVNÁNÍ OBOU ÚPRAV

V této obsáhlé práci bylo mým úkolem prozkoumat právní úpravy okolností vylučujících protiprávnost – okolností trestní neodpovědnosti – krajní nouze a nutné obrany. K tomu bylo nezbytné si alespoň ve stručnosti představit podstatu, obsah a finalitu těchto institutů. Při vypracovávání této práce jsem došel k poněkud, alespoň pro mě, překvapivému závěru. Většina rozvinutých států (Francie, Anglie, Belgie, USA) má meze jednání v krajní nouzi nebo nutné obraně (úmyslně zde používá české ekvivalenty původních zákonných výrazů používaných jednotlivými právními úpravami) stanoveny velmi úzce. Srovnáme-li je s úpravou českou, je český trestní zákon velmi „liberální“. Čím je to způsobeno? Možnou odpovědí se jeví existence a síla státní moci. Tam, kde je veřejná správa a hlavně státní správa v silné a mocné pozici, není tolik akutních důvodů k tomu, aby se propůjčila zasahující moc všem občanům, kteří se ocitnou v určité situaci ohrožující je nebo jiné osoby. Kdežto bývalé státy sovětského bloku mají povětšinou úpravu zkoumaných institutů mnohem benevolentnější. Je to způsobeno tím, že na mnoha místech rozlehlé bývalé „veliké Rusi“ nebyla možnost zajistit pořádek prostředky státní moci. Proto se, dle mého názoru, mnou zkoumané instituty vyvinuly do velmi širokého pojetí a umožňují soukromým fyzickým osobám jednat ve velmi široce nastavených mezích.

Konkrétně pro francouzskou právní úpravu krajní nouze a nutné obrany, jejich „překročení“ ve smyslu chápání české trestně právní nauky a důsledcích takového excesu, jsme mohli pozorovat společné prvky avšak i hluboké rozdíly v porovnání s českou úpravou. Na základě celkové „přísnosti“ francouzské úpravy můžeme konstatovat, že je české trestní právo v této oblasti na vyšší úrovni z hlediska právní ochrany a právní jistoty zasahujících (bránících) se osob, bereme-li v potaz finalitu zkoumaných okolností vylučujících protiprávnost, neboť její větší benevolentnost umožňuje lepší plnění společenského účelu předmětných institutů. Také relativní stabilita české soudní judikatury, nepočítám-li jisté výjimky, je v přímém kontrastu s neexistencí stálé a jednolité jurisprudence francouzských soudů v rámci zkoumané

problematiky. Co se týče právních důsledků překročení mezí krajní nouze a nutné obrany, mohli jsme pozorovat, že tyto jsou v obou zkoumaných právních řádech přibližně stejné, i přestože docházíme k tomuto závěru pomocí odlišných cest. Právní možnosti, kterými disponují soudy v obou zemích, jsou až na určité výjimky spočívající v podmínkách jejich aplikace *de facto* identické.

Právní úprava krajní nouze, a lze říci že i nutné obrany, je v našem prostředí a v naší době dle mého názoru dostačující. Je možné pouze uvažovat o zavedené obligatornosti použití polehčující okolnosti uvedené v § 33 písm.f) TZ. Lze však konstatovat, že přijetím nového trestního zákoníku se tato skutečnost splní, když ze znění § 41 písm.g) by bylo možné takovou obligatornost vyčíst. Bylo by možné, a já bych tuto variantu doporučoval, uvažovat případně o zavedení speciální skutkové podstaty pro překročení mezí nutné obrany a krajní nouze do obecné části TZ nebo alespoň pro určitá konkrétní překročení *ex lege* limitovat trestní odpovědnost v rámci úpravy ve zvláštní části u toho konkrétního trestného činu.

Jinak je tomu však s aplikací těchto ustanovení na konkrétní situace každodenního života. Již samotné vědomí, že za určitých okolností by zasahující občan mohl být trestně stíhán a dokonce odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a to i v případě excesu nedbalostního, může občany nabádat k tomu, aby nezasahovali v případě určitého útoku namířeného proti jiným osobám nebo věcem než jsou jejich. Císařová tvrdí, že „*jestliže někdo ví, že může být v případě obrany zájmů chráněných trestním zákonem stíhán, je vždy problematické, jak se bude stavět k ochraně těch zájmů tehdy, když nepůjde přímo o útok proti němu.*“ S tímto názorem lze souhlasit, nicméně je důležité znovu zopakovat, že určité přesně stanovené meze jsou naprosto nezbytné k tomu, aby se zabránilo případným excesům z podmínek jednání ve zkoumaných institutech, které jsou, jak jsem již naznačil, relativně velmi volně upraveny.